

LJEKARNIŠTVO U FRANJEVAČKIM SAMOSTANIMA PROVINCIJE SVETIH ĆIRILA I METODA – III

*B. Tomašić**

FRANJEVCI I KLOŠTAR IVANIĆ

Franjevački samostan kao i djelovanje franjevaca na području Kloštar Ivanića ima posebno veliko značenje u medicini i farmaciji. Naime, samostanska je ljekarna imala javno značenje i djelovala u franjevačkom vlasništvu do 1931. godine kada je otkupljuje Dragutin Šipuš, mag. pharm. No krenimo malo u povijest nastanka mjesta i dolaska franjevaca, krenimo od početka.

IME KLOŠTAR IVANIĆ

Pripremajući ovaj tekst, čitajući razne izvore o povijesti mjesta, našao sam i različita imena, ali i tumačenja o mjestima Kloštar Ivanić i Ivanić Grad, što su danas dvije posebne administrativne cijeline - općina Kloštar Ivanić i općina Ivanić Grad.

Na osnovi povijesnih sačuvanih isprava od 13. do 16. stoljeća može se zaključiti da naziv Ivanić izvorno pripada samo jednome od ta dva današnja mjesta, i to onome koje ispred Ivanić ima oznaku Kloštar. Povijesno je samo jedan Ivanić - naselje na brežuljku - Gornji Ivanić, sa župnom crkvom Svete Marije i samostanom opatica benediktinki te od 1508. i samostanom franjevaca ugarske provincije Presvetog Otkupitelja. To naselje je sjedište ivanićke županije - **Otok Ivanić** - kojom upravlja zagrebački biskup kao župan.¹

Kako se prvi pisani tragovi uzimaju kao početak nastajanja nekog mjesta (sudski spisi, povelje biskupa i pape) tako se i početak Ivanića (Iwanch, Iwangh, Juangh) može pratiti od prvog spomena 1094. uz darovnicu zemlje novoj zagrebačkoj bisku-piji, a posebno od 1246., kada zagrebački biskup Stjepan II. izdaje poveljno pismo u kojem opisuje dovođenje opatica u Ivanić, ali bez navođenja imena reda, a iz pisma je vidljivo da su i prije u Ivaniću bile sestre koje su samovoljno napustile samostan. Njihovo ime također ne navodi. O kojem se ženskom redu radi doznajemo u pismu pape Grgura XI., koji u pismu iz Rima od 10. travnja 1377. poslanom požeškom kap-tolu, traži da se ispita slučaj spora župnika crkve Blažene Marije i zajednice sestara

* Božidar Tomašić, farmaceutske tehničar

¹ Cvekan, 1979., 9-13

samostana Blažene Marije u Ivaniću reda svetog Benedikta. Benediktinke borave u Ivaniću dva i pol stoljeća.²

U 13. st. naselje je dobilo status slobodnog trgovišta (oppidum Ivanich), što je 1405. potvrdio kralj Žigmund Luksemburški. Zagrebački biskup Luka Baretin podignuo je početkom 16. st. crkvu Sv. Ivana Krstitelja i uz nju novi samostan, u koji su se 1508. uselili franjevci. Godine 1549. samostan je napušten zbog osmanlijske prijetnje, a povratkom franjevaca 1639. ponovno je obnovljen. Do 1703. naselje je bilo u sastavu Vojne krajine, isprva pod kraljevom upravom, potom pod upravom hrvatskog bana.

Stara/prvotna ljekarna, nalazila se najprije u samostanu, potom je podignuta kao samostalna zgrada ispred samostanskog zapadnog zida na ogradi toga zida (foto: B. Tomašić)

Danas je crkva Sv. Ivana zatvorena zbog dotrajalosti i teškog stradavanja u ratu, 1944., postupno se obnavlja, vidi se mjesto gdje se nalazila ploča koja čeka završetak obnove, a u samostanu su redovnice - sestre karmelićanke, strogi zatvoreni red kojima su franjevci ustupili svoj stari samostan 17. studenog 1977. godine.³ Uz novi samostan franjevaca i župnu crkvu Svete Marije djeluju školske sestre Svetog Franje Asiškog, gdje vrše službu u crkvi i domaćinstvo u samostanu. U svom samostanu imaju novicijate za svoje sestre i dom za starije sestre i gospođe.

Mjesto Kloštar Ivanić danas je naselje i središte istoimene općine u sjeverozapadnoj Moslavini smješteno 4 km sjeveroistočno od Ivanić Grada, na brežuljku od 159 m apsolutne visine, ima 11 naselja s oko 6000 stanovnika. Kloštar Ivanić je izrazito poljoprivredno-stočarski kraj. Razvijene poljoprivredne grane su voćarstvo, vinogradarstvo i povrtlarstvo. U općini Kloštar Ivanić nalaze se ležišta nafte i pri-rodnoga plina.

² Cvekan, 1979., 20

³ Cvekan, 1979., 171

DOLAZAK FRANJEVACA U IVANIĆ

I o tom događaju ima različitih mišljenja, osobno prihvaćam mišljenja p. Paškala Cvekana, koji na str. 21 i 22 svoje knjige o franjevcima u Ivaniću navodi da se u dokumentima koje je on koristio u pripremi teksta, a odnose se na popis crkava u zagrebačkoj biskupiji 1288., 1334., i 1404., ne navode druge crkve osim crkve Blažene Djevice Marije i filijalne kapele u Lupoglavu. To govori da druge crkve sa samostanom nije bilo, pa niti franjevac.

Franjevci ugarske vikarije dolaze 1508. u samostan i crkvu Svetog Ivana Krstitelja koju je sagradio i njima dao na korištenje zagrebački biskup Luka Baretin. Nad ulaznim vratima u crkvu postavljen je njegov grb s upisanom 1508. godinom.

Franjevci se s velikom zahvalnošću spominju svoga plemenitog prijatelja i dobročinitelja zagrebačkog biskupa Benka Vinkovića, koji im je 1639. godine predao samostan u Ivaniću, a dopustio sagraditi samostane u Krapini i Koprivnici. Rođen u Jastrebarskom 1581. prijateljevaio je sa svojim mještanimom o. Rafaelom Levakovićem, članom Bosansko-hrvatske provincije, koja je početkom 17. st. imala svoj samo-stan u Jastrebarskom. Dao je popraviti franjevački samostan u Ivaniću, a o. Rafael Levaković molio ga je da taj samostan dade njegovoj Bosansko-hrvatskoj provinciji. Biskup Vinković svoga sumještana Levakovića imenuje zagrebačkim kanonikom, sudjeluje i prilikom njegovog imenovanja za jaderskog nadbiskupa (Jadera-Zadar), ali samostan u Ivaniću ipak nije dodijelio njegovoj Bosansko-hrvatskoj provinciji nego ga je predao franjevcima zagrebačkog samostana, koji su u to vrijeme pripadali velikoj i prostranoj ugarskoj provinciji Svete Marije. Iz pisma, kojim 13. rujna 1639. Andrija Supanich, čazmanski arhiđakon i zagrebački kanonik, obavještava biskupa Benka Vinkovića o predaji samostana i crkve Svetog Ivana Krstitelja franjevcima. Ovo se pismo u prijepisu čuva u arhivu Provincije sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu, kutija 22/2, a iz njega je vidljivo, među ostalim, sve o:

- napuštanju biskupskog dvora u Ivaniću, koji je bio osnovan i nalazio se izvan samostana,
- osnutku i napuštanju samostana u Ivaniću, zatim kako je samostan u Ivaniću dospio u ruke zagrebačkih biskupa,
- uvođenju braće franjevac od opsluživanja u polovicu Ivanićkog samostana i da je predaja izvršena 28. kolovoza 1639. na blagdan Svetog Augustina, biskupa, na Mladu nedjelju (dominica Novilunii),
- tome da je u ime franjevac ivanićki samostan i crkvu primio o. Krištof Boros-sich, Reda manje braće od opsluživanja,
- tome da se franjevcima predaje crkva Svetog Ivana Krstitelja u cijelosti, a od samostana samo polovica zgrade, i to od istočne strane do bunara — to jest južno samostansko krilo — i mali vrt (et medietatem Monasterii eiusdem Ecclesiae... a parte orientali usque ad Cis-ternam sese extendentem, cum hortulo per Episcopum exterius possesso).⁴

⁴ Cvekan, 1979., 30-33

SAMOSTANSKA LJEKARNA

O početku djelovanja samostanske ljekarne postoje dva različita razmišljanja s raznim izvorima. Godine 1970. obilježena je i 300. obljetnica djelovanja na osnovi mišljenja Drage Šipuš, mag. pharm. da je 1670. počela djelovati samostanska kućna ljekarna za potrebe redovnika, i to mag. Šipuš potkreplju sljedećim podacima:

“Prvi je vodio ljekarnu zapravo kirurg Nikola Simon koji se spominje 1675. Bio je laik ladislavske provincije. Vodio je ljekarnu do 1690., kada napušta samostan. Drugi je bio ljekarnik Ioannes Bapt. Gartner koji je vodio od 1690. do 1698. Nakon toga nalazimo ga u franjevačkoj ljekarni u Varaždinu. Dalje se spominju laici kirurzi Sebastijan Bok 1709., Izidor Gernik 1719. (do najvjerojatnije 1728).”⁵

O početku rada ljekarne u samostanu Kloštar Ivanić p. Paškal Cvekan na osno-vi prikupljenih dokumenata ima svoje mišljenje. Bez obzira na to što nema pisanih dokumenata o radu ljekarne, prema regulama reda morala je biti makar i priručna kutija s lijekovima, a onda to opet nije 1670., već 1662. godina kada se spominje prvi gvardijan p. Ignacije Tuk, što znači da je u samostanu stalno boravilo više braće. Kako ne bi preporučavao tekst p. Cvekana o početku rada ljekarne, donosim ga u cijelosti:

“Navodi gospodina Dragutina Šipuš, magistra ljekarnika u »Saopćenjima« (str. 53) ne stoji, kad doslovno kaže:

Ponajprije Simon brat Nikola, rođen 20. III. 1747. Mađar, stupa u novicijat kao kirurg 1770. u Sigetu, kao ranarnik službovao je u dva navrata i u Ivaniću, od 1777.-1778. i od 1781.- 83., kad je u Zagrebu 12. VII. 1783. istjeran iz Reda. Dakle, živi 100 godina kasnije no što to navodi gospodin Šipuš.

Ivan Krstitelj Gartner, Kranjac iz Sv. Vida, rođen 1668., a u novicijat je stupio kao ljekarnik 1690.—1691. nikada nije službovao u Ivaniću, jer je 1692. — 93. ljekarnik u Varaždinu, 1694. je klerik u Pečuhu, 1695. klerik i pomoćnik u Mohaču, 1696.—97. pater-svećenik u Varaždinu kao pater ljekarnik, a 5. V 1699. umire u Mohaču.

Böck brat Sebastijan, Austrijanac iz Linca, zanimanjem ljekarnik, rođen 1671., a u Redu od 1688. nije mogao 1709. voditi ljekarnu u Ivaniću jer je u Pečuhu umro kao član te obitelji.

Gering (a ne Gernik) brat Izidor, Štajerac iz Ptuja, rođen je 1663., a u Red je stupio 1699. u Križevcima kao ranarnik. Vršio je službu bolničara u Varaždinu 1701., pa bio samostanski brijač u Varaždinu 1702. - 1707. pa opet bolničar 1708.- 10., a 1711.- 17. ranarnik u Varaždinu, 1718. je u Koprivnici ranarnik. 1719. brijač u Remetincu. 1720. - 22. brijač u Čakovcu. 1723. brijač u Koprivnici. 1724.- 26. bolničar u Križevcima. 1726. je ranarnik u Ivaniću, ali tada ondje nije bilo ni studija ni novicijata. Od 1728.-29. je u Remetincu ranarnik. 1730. ranarnik u Križevcima, pa vratar istog samostana od 1731. - 1741., kad je 23. XII. i umro u tome samostanu.

Hittner brat Bernardin, Bavarac, rođen 1705. a stupio u Red 1731., djelovao je kao ranarnik samo u Zagrebu od 1732. - 35., gdje je 28. I. 1735. i umro, i nije mogao biti ljekarnik u Ivaniću od 1735. - 37.

⁵ Šipuš, 1972., 53

Što se tiče brata Servula Kollmanna, i njegovi su životni podaci poznati. Rođen 1706. Austrijanac, stupio u Red 1730. kao ranarnik. Službovao je u Sigetu 1732. - 34. kao ranarnik. 1735. u Krapini kao ranarnik, 1736. - 41. u Ormošu kao ranarnik i 1742. - 1755. u Ivaniču kao ranarnik i ljekarnik. Tu je 12. III. 1755. i umro.

Gerber brat Bonifacije, kirurg i ljekarnik, nije bio nikada u Ivaniču na službi, a 1741. do 1749. je u Varaždinu.

Hirschl brat Ivan Krstitelj, ljekarnik, Austrijanac iz Beča, nije nikada službovao u Ivaniču, a 1747. je u Ormošu stupio u Red i ondje kao ljekarnik djelovao do 1749., kad odlazi u Pečuh 1750. — 53. za ljekarnika, pa u Varaždin od 1754. — 62. i konačno u Križevce od 1763. — 68., gdje 20. V 1768. i umire.”⁶

(podcrtao B. T.)

“... A jer druge ljekarne u Ivaniču sve do 1931. nije bilo, na temelju pisanih doku-menata osvijetlit ćemo postanak i djelovanje te Franjevačke ljekarne u Ivaniču.

Provincijsko vijeće — upravni organ — Ladislavske provincije na svome prvom sastanku 6. I. 1662. u Ormožu (Provincija je osnovana 1661.) donosi zaključak da se u Varaždinu otvori bolnica za bolesnu braću iz cijele Ladislavske provincije i u tu svrhu postavlja brata Adama Dragiča i brata Franju Bassin za bolničare. U tu bolnicu će se slati teško bolesna braća, kojima je potrebna njega ranarnika. (Mon. I, str. 111/7.).

Na provincijskom Kapitolu 10. V. 1668. u Remetincu određuje se uz Varaždin i Zagreb kao bolnica i posebno se ističe da će u varaždinskom samostansku bolnicu dolaziti sva braća bolesnici iz svih provincijskih samostana osim braće iz Ivaniča, koji trebaju ići u Zagreb (Ad Varasdiniensem ex omnibus conventibus excepto Ivanicensi, qui suos Zagrabiam infirmos mittere tenebitur.). Određuje se i to, da svaki samostan u samostane bolnica (Varaždin i Zagreb) treba doprinostiti jednu škudu (unum scudatum anuatim contribuere), a uz to plaćati i lijekove (et poenes hoc pharmaco-polam conten-tare teneatur) (Mon. I, str. 123/7.).

Za našu stvar je značajan upravo ovaj podatak iz zaključaka provincijske uprave, što ga je ova donijela na svome sastanku u Krapini 1. V. 1685., a odnosi se na pripomoć varaždinskoj bolnici, koja je u velikoj nestašici pa se određuje da svi samostani Provin-cije o blagdanu Svih Svetih (1. XI) dadu varaždinskom samostanu svake godine dvije škode (mittunt duo scudata).

Izričito se pak nadodaje: »Jednako samostan u Ivaniču Zagrebačkom samostanu« (»Idem conventus Ivanicensis Zagrabiensis«).

Dokaz da 1685. zagrebačka bolnica u samostanu prima na liječenje bolesnu braću iz ivaničkog samostana, što se ne bi moglo događati da je već tada imala svoju ljekarnu i svoga brata ranarnika (Mon. I, str. 218/1).

U odredbi provincijske uprave 1689. da svi samostani Provincije moraju određenu sumu novca davati za gradnju bolnice u Varaždinu, značajno je upravo ovo: »A jer je samostan u Ivaniču kroz šest proteklih godina zanemario doprinijeti zagrebačkom samostanu uobičajenu taksu kao i za izdatak lijekova, a gvardijan zagrebački se rado tog doprinosa odrekao u korist gradnje u Varaždinu, nalaže se ocu gvardijanu u Ivaniču, da tih 20 forinti rajnskih bez odlaganja pošalje u Varaždin«. (Mon. I, str. 238/8). Znači da u ivaničkom samostanu nema ljekarne ni ranarnika ni 1689. A u to vrijeme Ivanič to

⁶ Cvekan, 1979., 73-74

uopće i nije mogao imati jer Ladislavska provincija, mlada, nije imala sposobne braće ni za ranarnike, a još manje za ljekarnike. Povijest prve ljekarne u toj Provinciji - samostanske ljekarne u Varaždinu, koju je upravo u to vrijeme gradio i osposobljavao jedini ljekarnik brat Maksimilijan Korzijski (1678. - 1695), svjedoči da Provincija 1695. nije mogla naći nasljednika bratu Maksimilijanu. A takvo stanje postoji i u prvih 30 godina 18. stoljeća, kad se s mukom podržava jedina samostanska ljekarna u Varaždinu.

S osnivanjem ljekarne u ivaničkom samostanu moglo se računati tek s godinom 1728., jer upravo od te godine postoji i neprekinuti redosljed braće ranarnika i ljekar-nika, koji su u tom svojstvu službovali u Ivaniču. Treba znati jednu značajnu okolnost, da je i Ladislavska provincija vjerna odredbama Franjevačkog reda nastojala u svim samostanima, gdje su se nalazile kuće studija za braću klerike i kuće novicijata, držati po jednog brata ranarnika, a on je onda imao i kućnu ljekarnu. Prvotno su ta braća ranarnici i ljekarnici služili samostanskoj zajednici, a onda su pružali i samostanskim prijateljima i siromašnim bolesnicima izvan samostana.

Tridesetih godina osamnaestog stoljeća susreću se braća ranarnici i ljekarnici gotovo u svim samostanima studija i u novicijatskim kućama. Za primjer: — Pečuh 1730., Križevci 1731., Remetinec 1728., Ormoš 1735., Kanjiža 1732., Krapina 1730., Virovitica 1735., Zagreb 1706. U to vrijeme Ladislavska provincija je dobila mnogo braće, koji su kao izučeni ranarnici i ljekarnici došli iz Bavorske, švapske i Franačke i stupili u Red kao braća pomoćnici. Kad su u kućama novicijata završili godinu kušnje i položili zavjete, službovali su u samostanima studija i u novicijatskim kućama Provincije kao ranarnici i ljekarnici.

U ivaničkom samostanu 1728. - 1729. susrećemo prvog brata ranarnika Bartola Mausera. Godine 1730. - 31. je novicijat i susrećemo oca Wolfganga Frauendiensta kao ljekarnika. I od njega dalje redovito Ivanič ima ranarnika i ljekarnika sve do 1811., kad je umro posljednji brat ljekarnik u Ivaniču Izaija Schmidt. I tu je kao i u drugim sličnim samostanima brat ranarnik imao kućnu ljekarnu u samostanu, koja je s vremenom prerasla u ljekarnu javnog značaja. Uvjeren sam da je to u ivaničkom samostanu nastalo za vrijeme brata Servula Kollmana od 1742. godine dalje, jer se u samostanskoj Kronici izričito navodi da je treći oltar u crkvi sv. Franje Asiškog — isplaćen Josipu Weinachtu doprinosom brata Servula Kollmanna, samostanskog ranarnika 1744. - 45.”⁷

Nakon ovih činjenica je očito, da se ne može ni tvrditi, a kamoli dokazati postojanje samostanske ljekarne prije 1728.

Stara - prvotna ljekarna, nalazila se najprije u samostanu, potom je podignuta kao samostalna zgrada ispred samostanskog zapadnog zida na ogradi toga zida. Poda-taka nema, ali najvjerojatnije je ta zgrada podignuta u vrijeme, kad su ljekarnu vodili ljekarnici samostanski provizori — to jest poslije 1811. godine. Provincija sv. Ćirila i Metoda prodala je tu ljekarnu 1931. magistru gosp. Dragutinu Šipušu.⁸

⁷ Cvekan, 1979., 70-73

⁸ Cvekan, 1979., 74

**Popis ranarnika-kirurga, apotekara i diplomiranih farmaceuta-ljekarnika
u samostanu Kloštar Ivanić:**

GERING fra IZIDOR	1726.	ranarnik
MAUSER fra BARTOL	1728.	ranarnik
FRAUENDIENST p. WOLFGANG		
TEÜENDIENST-u NEKROLOGU	1730. – 1731.	pater apotekar
HAGN fra KUZMA	1731. – 1734.	ranarnik
KOPRIVA fra JAKOB	1736. –	apotekar
HAGN fra KUZMA	1736. – 1741.	ranarnik
KOLLMANN fra SERVUL	1742. – 1755.	ranarnik i ljekarnik
HIRSHL fra IVAN KRSTITELJ	1747. – 1751.	apotekar
MARTIN fra SEBALD	1751. – 1754.	ranarnik
SCHMIDT fra ANTUN	1755. – 1757.	ranarnik
STADLER fra SAMUEL	1756. – 1757.	ranarnik-brat novak
BERGER fra REMIGIJE	1758. – 1759.	ranarnik
STARAUSIG fra CAROLUS GEORGIUS	1760.	ranarnik i apotekar
RÖTTENBÖCK fra KUZMA	1762	ranarnik i apotekar
SVOBODA p. PROKLOPIJE	1762. – 1763.	pater apotekar
BERGER fra REMIGIJE	1763.	ranarnik
DETTL fra FIRMIN	1764. – 1764.	ranarnik i ljekarnik
GLASSNER fra LUKA	1764.	ranarnik
SCHMIDT fra ANTUN	1766. – 1767.	ranarnik
SZUOBODA p. PROKOPIJE	1766. – 1767.	pater apotekar
GAIGER fra DAMJAN	1768. – 1784.	ranarnik
BERGER fra REMIGIJE	1767. – 1768.	ranarnik
RÖTTENBÖCK fra KUZMA	1769. – 1770.	ranarnik i apotekar
SCHNEIDER fra BLAŽ	1771. – 1773.	ranarnik i apotekar
APFL fra PANTALEON	1771. –	ranarnik
APFL fra PANTALEON	1773. – 1775.	ranarnik i apotekar
RÄCH fra ROMAN	1776.	ranarnik i apotekar
SCHMIDT/ŠMIDT fra IZAIJA	1776. – 1777.	apotekar
SIMON fra NIKOLA	1777. – 1778.	ranarnik
KRAMPF p. GUANDIOSUS	1779. – 1780.	pater apotekar
SIMON fra NIKOLA	1781. – 1783.	ranarnik
SCHNEIDER fra BLAŽ	1788.	nakon ispita u Pešti dobiva titule Magister Chyrgiae et Magister Pharmatiae

JAKOPOVIĆ fra GABRIEL	1791. – 1794. farmaceutski praktikant
	1794. – 1797. farmaceut
GAIGER fra DAMJAN	1797. – 1800. apotekar
SCHMIDT/ŠMIDT fra IZAIJA	1797. – 1800. ranarnik
SCHMIDT/ŠMIDT fra IZAIJA - zadnji	1801. – 1811. ranarnik

samostanski farmaceut u ljekarni javnog značaja, započeo ljekarničku službu kao novak u Ivaniću 1758. te je upravo on i završio niz vrijedne braće ljekarnika, jer je umro u Ivaniću, 12. II. 1811.⁹

Popis braće ranarnika i ljekarnika svjedoči da su franjevačka braća više od osamdeset godina vodila samostansku ljekarnu u Ivaniću. Praznina od 1783. do 1791., uzrokovana je teškim danima za samostansku braću u Ivaniću jer je Josip II. dokinuo redovničke škole, a namjeravao je dokinuti ivanički samostan. U samostanu je bila i bolnica za vojnike (ostaje zahvaljujući zagrebačkom biskupu Josipu Galjufu), što je uzrok da ljekarna nije imala brata ljekarnika, a vjerojatno i nije radila. Poslije 1811. u samostanskoj ljekarni rade provizori — ljekarnici, koje samostan plaća, dok ljekarna ne prelazi u potpuno vlasništvo gospodina Šipuš 1931.¹⁰

LJEKARNICI — PROVIDNICI FRANJEVAČKE LJEKARNE

Radi potpunosti slike o djelovanju franjevačke ljekarne u Ivaniću koja je u upravi ivaničkog samostana do 1931. godine kao javna ustanova u Ivaniću — Kloštru — navest ćemo i imena ljekarnika — svjetovnjaka, koji su samostansku ljekarnu u Ivaniću vodili kao samostanski plaćeni providnici (provizori). Podatke o njima sabrao je magistar Drago Šipuš.

1. Galler Ivan	17. Drapczynski Aleksius Heinrich
2. Dojković Antun	18. Maslo Johan (Ivan)
3. Dojković Josip	19. Momčilović Pero
4. Fibić Aleksandar	20. Ćorić Miroslav
5. Seitz Vinko	21. Novak Mirko
6. Tolović Eduard	22. Maslo Ivan
7. Tomiček Zdenek	23. Kušević Đuro
8. Lipscher Josip	24. Danilo Jakov
9. Fabar Josip	25. Kovačić August
10. Rošić Johan	26. Kuntarić
11. Hegedušić Julije, sen.	27. Lacina Matija
12. Ladenkaufen pl. Adolf	28. Hrenčević Tonca
13. Pospišil Ignjat	29. Šipuš Drago

⁹ Barle, 1906.; Arhiva franjevačkog samostana u Virovitici

¹⁰ Cvekan, 1979., 170

0

14. Maršić Josip
15. Volek
16. Takač

30. Burić Ivo
31. Šegrc Julija

Samostansku ljekarnu u Ivaniću kupio je od Provincije Sv. Ćirila i Metoda u Zagrebu Drago Šipuš 23. travnja 1931. i vodio kao osobni vlasnik od 1931. do 15. rujna 1949. godine. Ivanička ljekarna posjedovala je i nešto starih posuda i sprava iz 18. stoljeća, kad su ljekarnu vodili franjevci ljekarnici i ranarnici, ali na žalost nisam saznao gdje se ti predmeti danas nalaze.

SAMOSTANSKA KNJIŽNICA

Značenje knjižnice franjevačkog samostana Kloštar Ivanić možemo shvatiti na osnovi spoznaje da je o toj nevelikoj knjižnici održan znanstveni simpozij 2000. godine o kojem je izdan Zbornik radova.

Sudionici simpozija osvijetlili su život i rad franjevaca u Kloštar Ivaniću te pozvali istraživače pojedinih područja na istraživanja koja se otvaraju sada u sređenom i javnosti pristupnom knjižnom blagu. Sudionici simpozija govore o djelovanju franjevačkog filozofskog učilišta kao i učilištu moralnog bogoštovlja (1718.-1783.) koje su pohađali i budući bosanski franjevci, a isto tako i o vođenju pučke škole (1772-1786.).

Knjižnica ima tri inkunabule iz 15. stoljeća te 34 primjerka knjiga iz 16. stoljeća. Knjige su tiskane u Italiji, Austriji, Njemačkoj, Francuskoj i Češkoj (današnje zemlje), te su tiskana na jezicima pojedinih naroda, pa tako ima na našem hrvatskom jeziku glagoljskim slovima.¹¹

Trezor sa starim i rijetkim knjigama (foto: B. Tomašić)

¹¹ Pažin, 2000., 28

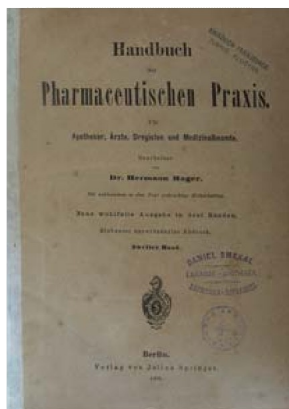
U obradi radova simpozija vidljivo je da su se autori bavili knjigama prirodnih znanosti, filozofije i teologije, povijesnim knjigama, knjigama iz vremena Ilirskog preporoda, periodikom u knjižnom fondu i slično.

O knjigama iz medicine i ljekarništva na tom simpoziju nije bilo posebnih radova osim kratkog osvrt u radu p. Vatroslava Frkina "Povjest knjižnice Kloštar Ivanić", zato što je prilikom obljetnice obilježavanja 900 godina Ivanića 1994., dr. sc. Biserka Belicze u tekstu "Ljekarna Kloštar Ivanić" objavljenom u Zborniku radova obradila uz povijest ljekarništva i knjižni fond iz toga područja. Dr. sc. Biserka Belicza u svom radu priklanja se mišljenju mag. Šipuš o početku rada samostanske ljekarne, i to potkrepljuje starim izdanjima prije početka rada ljekarne prema mag. Šipušu, uz napomenu da to nije dokaz jer nema točan podatak dolaska pojedine knjige u knjižnicu, a knjige su se selile kako bi se sačuvale od ratnih stradanja tijekom povijesti.

Knjige u današnjoj knjižnici (foto: B. Tomašić)

Osobno sam našao knjigu HAGERA Hermanna, Hanbuch der Pharmaceutischen Praxis..., tiskanu 1888., obnovljenih korica, koja na prvoj stranici ima dva žiga: ljekarna Koprivnica i Narodna apoteka Križ. To su vidljivi dokazi da se ta knjiga selila. Kako nema podataka o ulasku knjige u ljekarnu (popis inventara i knjiga), moguće je da je knjigu netko od upravitelja ili kasnijih vlasnika posudio Koprivnici, zatim je poslije II. svj. rata došla u Narodnu apoteku Križ i ponovno se vratila "kući". Kako sam već naveo suprotna mišljenja i podatke p. Cvekana, ovdje bih želio samo prikazati sačuvano knjižno blago, pogotovo ono iz 16. i 17. stoljeća.

Knjiga Hagera Hermannova obnovljenih korica koja na prvoj stranici ima dva žiga: ljekarna Daniel Smekal Koprivnica i Narodna apoteka Križ (foto: B. Tomašić)

Najstarija knjige medicinskog sadržaja, nastale u 16. stoljeću su:

Knjiga Quintua Apollinariusa (foto: B. T.)

GUALTHERIUSA, Rytta Frankfurt, MDLXIII
 Confest Buch...
 ukom napisano: "Haus Apotheke 1563."

QUINTUSA Apollinariusa Strassburg, MDLXVII
 "Kurtzs Handt-buchlin imnd Expariment vieler
 Artzne-yen durch den gantzen Corper des Menchens,
 in welchem Haupt biss auff die Fuss.

Sampt lebendigen agcontrafactur etlicher gemeiner
 Kreatur.

Durch den Hochgelehr-ten D. Apollinarem selbs
 erfahren und bewert Jetzundt von newen gemehrt und
 gebessert an vielen Orten"

Autor piše o pokusima s lijekovima za sve bolesti
 čovjeka, koje je on sam izveo, te daje ocjenu
 dosadašnjeg liječenja s, prema njegovom istraživanju,
 potrebnim ispravcima i dodacima u liječenju.

LEVINUS Lemnius Colonie Agripinae, MDLXXXI
 "De miraculis occultis naturae, libri Item De vite cum
 animi et corporis incolumitate recte instituenda, liber
 unus.." 626 str.

Knjiga Levinus Lemnius (foto: B.T.)

Knjige iz 17. stoljeća pokazuju da su franjevci prema pravilima svoga reda vodili cjelovitu brigu o subraći jer osim lječenja one obrađuju zdravstvenu skrb koju su obnašali braća ranarnici-brijači.

GÜNTHERO, Simone In Nobili Spira, MDCVIII
“Hoortulus sanitatis amoenissimus. Hoc est: De
tuenda et conservanda bona valetudine, omnibus
literatis et perigrinantibus libellus accommodatissimus
et maxime necessaries in lecem editus
aditus... a Simone Gunthero...

Hortulus sanitatis amoenissimus. Hoc est: De tuenda
et conservanda bona valetudine omnibus literatis et
peregrinantibus libellus accommodatissimus et
maxime necessarius in lucem editus... a Simone
Günthero Gran-soviensi Marchico.

Impensis Authoris et Heliae Kembachii, 16° 155+/11/ str.

SENNERTUS, Daniel Wittebergae, MDCXIX
/ De febribus libri IV. /
rasprava o groznicama i vrućicama

LONIZERA D. nevidljivo mjesto
tiskanja, MDCXXX “Kreuterbuch.....
sa slikama u boji
na knjizi upisano “*Apotheca Contus Ivanischiensis*”

HORNE, Johannes van Lugduni, MDCLXII Joannis
van Horne Anatomes et Chirurgiae Professoris,
Mikrokosmos seu Brevis manuctio ad historiam cor-
poris humani. In gratiam discipulorum secundum edita.

HORNE, Johannes van Frankfurt, MDCLXXIX
Johannis van Horne Anat. und Chrir. Professoris. Kleine
Kunst oder Kurtze Anleitung zur Wund Artzeney Kunst,
darinn die fürnehmsten Gebrechen an dem menschlichen
Leibe erzehlet, wie auch die Anstellung der Curen der-
selben deutlich erkläret werden...

Auf inständiges Begehren einiger fürnehmer Leute,
aus dem Lateinischen ins Teutsche übersetzt von
einem solcher Kunst Liebhabern.

SCHMID Joseph Augspurg, MDCLXXIII
Examen chirurgicum, das ist: Wie alle jungangehende
Feldscherer, Barbier und Wundärtzt sollen befragt wer-

den, wie sich in allen begebenden Verwundungen in deß Menschen Leib vom Haupt biß auff die Fußsolen verhalten sollen. Ingleichem wie alle Chirurgische Instrumenten zugericht und gebraucht werden, in Kupffer vor Augen gestellt. Durch Joseph Schmid, Barbier geschwornen Statt-Wund und Brech-Artzt in Augspurg.

Upute za ispit neobučenih (neobrazovanih) brijčača i ranarnika, uz to o uporabi kirurških instrumenata.

Privez: Schmid. Instrumenta chirurgica.

Instrumenta chirurgica, das ist: Kurtze und gründliche Beschreibung aller und jeder chirurgischen Instrumenten, so in diesem Tractat begriffen, sampt deroselben ins Kupffer gebrachte eygentliche Abbildung. Gestellt durch Joseph Schmid, Barbier und Wund Artzt **in Augspurg.**

SWALVE, Bernhardus Amstaeledami, MDCLV Querelae ventriculi renovatae sive Prosopopoiia ejusdem naturalia sua sibi vendicantis et abusus tam diaeteticos, quam pharmaceuticos perstringentis. Adornante Ber-nhardo Swalve Med. knjiga je privezak uz knjigu Horne,

CULPEPER, Nicolaus Hamburg, MDCLXXV Culpepers Testament oder Letzter Wille, welches er seiner Ehegemahlin dem gemeinen Nutzen zum besten hinterlassen und anbesohlen... Begreifende in sich allerhand seltzame und wunderbahre Experimenten in unterschiedenen Künsten, sonderlich in der Artzney und Heile Kunst... Geschrieben und zusammen getragen durch Nicolaum Culpepera, Nob. Angl. der Stein und Artzney Kunst Beflissenen...

UNTERRICHTUNG Grätz, MDCLXXIX Kurtze Unterrichtung. Für die arme Gemeynde auff dem Land, was man für Mittel, so wol das Pest Gifft zuverhüten, als auch daran erkrankte Persohnen zu curiern gebrauchen solle.

JOEPSER, Jacob Joseph Norinbergae, MDCLXXX Isagoge seu Manuctio ad vitam longiorem: variis, de tuenda, reparandaque; valetudine, dissertationibus illustrata: et selectis, tum veterum, tum recentiorum

medicorum scitis placitisque stabilita: Publico omnium Biophilorum emolumento, in lucem edita a Jacobo Jo-sepho Joepserio, philosophiae et medicinae doctore, E. A. et C. P. jurato Marcomanniae Physico, per Districtum Echinopohtanurn etc.

PURMANN, Mattheus Gottfried Franckfurt am Mäyn, MDCLXXX

Kurtze doch grund richtige Anweisung, wie man alle Arten der bösen und giftigen pestilenzischen Drüsen, Beulen, Carbunckel und Apostemata, nach deren Ursprung und Ansehen recht erkennen und unterscheiden: Und denn auch durch bewehrte euserliche Artzney Mittel, wenn sie sich vermercken lassen, oder schon aussgefahren, Fundamentaliter curiren könne... Auss eigener Erfahrung...

WÜERTZENA, Felix Basel, MDCLXXXVII Felix Würtzen weiland des berühmten Wund Artztes zu Basel Wund Artzney, darinnen nicht allein allerhand schädliche Missbräuche abgeschaffet, sondern auch gründlich die Cur allerley Wunden Schäden, und dero Zufällen, samt künstlicher Bereitung der darzu au Uerlesenen Artzneyen dargestellt wird; Sammt Rudolff Wiirtzen... auch... Fel. Wurtzii... und., D Schaeveii

DIONISA Pierra Paris, MDCXCIV
Demonstrationes anatomicae in Horto Regio habitae a Domino Dionis anatomico percelebri...

Knjiga iz 18. stoljeća ima znatno više te nadmašuje sva prijašnja i potonja razdoblja. Među tim brojem nailazimo na službene austrijske farmakopeje kao i druge ljekarničke knjige. Posebno zanimanje za nas imaju knjige koje obrađuju područja samog ljekarništva i koje nam dokazuju visoku razinu profesionalne naobrazbe ljekarnika, a te priručnike, leksikone i sl. sa sobom su najvjerojatnije donosili oni koji su dolazili na službu ili su pribavljane za potrebe samostanske ljekarne.

DISPENSATORIUM Erfordiae, MDCCXXXIV
Dispensatorium regium et electorale Borusso-Brandenburgicum, juxta quod in provinciis regiis et electoralibus, medicamenta officinis familiaria praeparanda et dispensanda... Nunc vero... annotationibus... locupletatum ab Ernesto Fagino, Augustano.
sa slikama

REISSA Johhanna Caspara Augspurg, MDCCXXXIX
Compendium anatomico-chirurgicum. Oder. Kurtze,
doch deutliche, und gründliche Anleitung zur Wund Art-
zney, und neue grundsätze der Chirurgie, auf den Grund
Acidi und Alkali und Circulation omnium Humorom
ausgeföhret... 4. Aufl. von Johann Casper Reiss, Barbier
und Wund Aitz in Augspurg

*Pisac Reissa J. C. daje kratke, jasne i temeljite upute
o ljekovima za rane uz nove temelje kirurgije.*

DISPENSATORIUM Viennae, MDCCLI
Dispensatorium pharmaceuticum Austriaco-Viennease,
in quo hodiara die usualiora medicamenta secundum
artis regulas componenda visuntur... Reimpressum.

REISSA Johhanna Caspara Vindobonae, MDCCLI
“Dispensatorium pharmaceuticum Austriaco-
Viennense, in quo hodiarna die usualiora medicamenta
secundum artis regulas componenda vinsuntur..”

TISSOT Samuel-Simon Andre David Leipzig,
MDCCLXX
Abhandlungen über verschiedene Gegenstände der
Arzeneywissenschaft von Herrn Tissot. Aus dem
Fran-zösischen übersetzt. ...

*Izvorno djelo napisao je Bey Johann Gottfried Müllern
na 388 str. a s francuskog preveo TISSOT S.S.A.D.*

DISPENSATORIUM Vindobonae, MDCCLXX
Dispensatorium pharmaceuticum Austriaco-Viennense,
in quo hodiarna die usualiora medicamenta secundum
artis regulas componenda visuntur... 235 str.

PHARMACOPOEA Wien, 1774.MDCCLXXIV
Pharmacopoea Austriacoprovincialis. Ad Mandatum S.
C. R. Apost. Majestatis. Viennae, Typis Joan. Thomae
Nob. de Trattnern, 319 str.

SCHRODERS D. Johann Ulmae, godina nečitka
Pharmacopoeia medico-chymica sive Thesaurus phar-
macologicus, quo composita quaeque celebriora; hinc
Mineralia, Vegetabilia, et Animalia, chymico-medice
describuntur... Authore Joanne Schrödero, M. D. Reip.

Moeno-Francof. Phys. Ord... 8. ed. Studio et opera Petri Rommellii, Ph. et Med. D. Reipubl. Ulmens. Physici Ord...

SCHRODERS D. Johann Nurnberg, MDCCLXXIV
D. Johann Schröders Pharmacopoeia universalis, Das ist: Allgemeiner medicinisch chimischer Artzney Schatz nebst D. Friderich Hoffmanns darüber verfassten her-rlichen Anmerkungen in sechs Büchern, welche eine Einleitung zur Chimie... enthalten ... Nebst einem al-Igemeinen Apothecer... ” Tax, mit vielen Kupfem erläutert ...

Autor svojim mišljenjem i zapažanjima D. Fridrich Hoffmanna, objašnjava sadržaje pharmacopoeae kroz nekoliko godina u 6 knjiga, uz to donosi i propisane takse za lakši rad ljekarnika.

Naslovna stranica vojne pharmacopoeae (foto: B.T.)

PHARMACOPOEA Wien, MDCCLXXV
Pharmacopoea Austriaco-Provincialis. Ad Mandatum S. C. R. Apost. Majestatis

PROVINCAL-PHARMACOPÖE Wien, 1778.
MDCCLXXVIII
Oesterreichische Provinzial Pharmacopoe...

PHARMACOPOEA Wien, MDCCLXXIX
Pharmacopoea Austriaco-Provincialis...

PHARMACOPOEA Wien, MDCCXCIV
Pharmacopoea Austriaco-Provincialis emendata. Ad mandatum S. C. R. Apost. Majestatis.
195 str.

PROVINCAL-PHARMACOPÖE Wien, MDCCXCV
Oesterreichische Provincial Pharmacopöe. Umgearbeitete Auflage. Auf Befehl Sr. k. k. Apostolischen Majestät.

TAXA Wien, MDCCXCV Taxa medicamentorum in Pharmacopoea Austriaco-provinciali emendata contentorum. Taxe der, in der um-gearbeiteten Oesterreichischen Provincial Pharmacopöe enthalten Arzeneyen.

MILITÄR-PHARMAKOPÖE Wien, MDCCC
“Oesterreichische Militär-pharmakopoe-Feld-Medicamenten-Katalog mit neuen Taxe vom Jahre 1795”
Austrijska-vojna pharmacoepa koja se koristi na terenu.

TAXA Wien, MDCCCIV Taxa medicamentorum in pharmacopoea austriaco-provinciali emendata contentorum. Taxe der in der umgearbeiteten Oesterreichischen Provincial=Pharmacopöe enthalten Arzneyen.
77 str.

TAXA Wien, MDCCCVII
Taxa medicamentorum in Pharmacopoea austriaco-provinciali emendata contentorum pro anno MDCC-CVIL-Taxe der in der umgearbeiteten österreichischen Provinzial Phaimacopoe enthaltenen Arzneyen für das Jahr 1807.

TAXA Wien, MDCCCXI Taxa medicamentorum in pharmacopoea austriaco-provinciali emendata contentorum pro anno MDCC-CXI. Taxe der in der umgearbeiteten österreichischen Provinzial Pharmacopoe enthaltenen Arzneyen für das Jahr 1811.

70 str.

OSLANDER, Johann Fr. Hannover, MDCCCLXV
Volksarzneimittel und einfache, nicht pharmaceutische Heilmittel gegen Krankheiten des Menschen. Ein Haus und Familienbuch für die gebildete Stände von Dr. Joh. Fr. Oslander, weiland professor der Medicin in Göttingen...

HAGER, Hermann Berlin, MDCCCLXXXVIII
Handbuch der Pharmaceutischen Praxis. Für Apotheker, Ärzte, Drogisten und Medicinalbeamte. Bearbeitet von Dr. Hermann Hager. Mit zahlreichen in den Text gedruckten Holzschnitten. Ergänzungsband.

HAGER, Hermann Berlin, MDCCCLXXXVIII
Handbuch der Pharmaceutischen Praxis. Für Apotheker, Ärzte, Drogisten und Medizinalbeamte. Bearbeitet von

Dr. Hermann Hager. Mit zahlreichen in den Text gedruckten Holzschnitten...

Ostale medicinske knjige 18. i 19. st. u samostanskoj knjižnici.

KRÄUTERMANN Valentinus Leipzig, MDCCVIII Das in der Medicin gebräuchlichste Regnum Animale oder Thier Reich... Mit Fleiss also zusammen getragen, und mit nöthigen Registern anietzo zum andern mahl vermehrter zum Druck befördet von Valentino Kräu-termann.

“Das in der Medicin gebräuchlichste Regnum animale oder Their-Reich, darinnen enthalten eine...Beschreibung aller Their...ein...Unterricht... nutzlichen Thiere zu erhalten...”

JÜNGKEN, Johann Helffrich Leipzig 1709.MDCCIX Johann Helffrich Jünckens, M. D. Physiци in Francfurt, der nach den heutigen vernunftmässigen aus der anatomie und chymie hergeführten grundreguln unterrichtete, sichere und sorgfältige Medicus oder Leib Arzt, welcher lehret, wie ein mensch, ob er schon von der medicin keine profession macht; dennoch so wohl seine eigene constitution leicht erkennen, als ein anfallenden krankheiten sich finden und mit rathen kan, 4 auflage

JÜNGKEN Johann Helffricha Nurnberg, MDCCX “Physici manualis oder kertzter doch vollkommener Begriff dere zu der Chirurgie in specie gehorigen Operationen oder Hand- arbeite wie solsche einem.. Chirurgo...zu wissen absolute nohing sind...”

Joh. Helfric. Jungken, Physiци Francofurtensi, Chirurgia manualis. Oder kurtzer doch vollkommener Begriff derer zu der Chirurgie in specie gehörigen Operationen oder Hand Arbeiten... Denen bey dieser Dritten Edition beygefüget einige kurtze vermehrte Anatomische Fragen über diejenigen Theile des Menschlichen Cörpers welche der Chirurgus absonderlich wol fassen und wissen **muss**.

MAUBEUG Joannes Nicolaus Ollmutz, MDCCXIII DirectoriumAnti-Pestilientiale, oder: Kurtze ohnmassgebliche Pest Ordnung. Im Fall in dieser Königl: Haupt Stadt Ollmütz würcklich (so Gott gnädigst verhütte) das

grausame Mord Gifft einrisse. Dum proximus ardet Uca-legon. Auss Liebe dess Nechsten in unserer Teutschen Mutter Sprach zu Pappier gebracht von Joanne Nicolao Maubeuge, Philosopli: und Med. Doctore, der Zeit Stadt Physico.

“Directorium anti pestilentiale, oder: Kurtze ohnmassge-bliche Pestordnung....”

Stranica knjige Hellwig von Christophora (foto: B.T.)

HELLWIG, Christoph von Leipzig, MDCCXLIV

“Nosce te ipsum, vel anatomicum vivum, oder: Kurtzgefastes doch richtig gestelltes anatomisches Werk, worinnem die gantze Anatomie, nebst ihre Eintheilung deutlich zufinden..Nebet nothingen Kupffern...” “Nosce te ipsum, vel anatomicum vivum, oder: Kurtzgefastes doch richtig gestelltes anatomisches Werk, worinnem die gantze Anatomie, nebst ihre Eintheilung, wie durc die nothingen Kupffern...und eine Beschrei-bung todtlicher Wund deutlich zu findden...”

Kratki pregled anatomije i njezina podjela, uz bakrorez i opis smrtonosnih rana. Autor opisuje detaljni pregled puštanja krvi iz vena na principima vakuuma prema staroj anatomiji i prema novim spoznajama o krvoto-ku, opisuje pravilnu primjenu i zloporabu te kirurške operacije.

BEYNON DE JÜNGERN, Elias Nümburg, MDCCXI Eliae Beynon des Jüngern V. D. M. Barmhertziger Samariter Oder: Freund Brüderlicher Rath allerhand Kranckheiten und Gebrechen des menschlichen Leibs innerlich und äusserlich zu heilen mit geringen und verachteten Mitteln und Arzneyen... Auch einen sehr nützlichen

Untemcht vor die Hebammen in allen zustossenden Fallen nebst einem neuen Anhang von der Pest

VENETTE, Nicolaus Leipzig, MDCCXI Nicolai Venette, Med. Doct. Professoris und Decani des Collegii zu Rochelle, Abhandlung von Erzeugung der Menschen ...

PITCARNIUS, Archibaldus Neapoli, MDCCXXI Archibaldi Pitcarnii medici celeberrimi Scoto-Britanni Elementa medicinae physico-mathematica, libris duo-

bus, quorum prior Theoriam, posterior Praxim exhibet, in gratiam Medicinae studiosorum delineata, et nunc iterum in lucem edita; item Opuscula medica, quibus postremo adjectus est Ratiociniorum mechanicorum in medicina usus vindicatus per Christianum Strom,

Privez uz knjigu Pitcarnius

Arhibaldus STRÖM, Christianus

Ratiociniorum mechanicorum.

MYNSICHT, Adrianus

Stuttgart, MDCCXXV

Adriani a Mynsicht Medicinisch Chymische Schatz und Rüst Cammer/Das ist: Eine sonderbare Art und Weiß/ wie man die ausserlesenste und geheimste Artzney Mittel/ wider allerey Kranckheiten und Zustände, des Menschlichen Leibs, so der Autor selbst durch eigenthumliche Erfahrungheit, in vielfältig und beglückter Praxi, bewährt erfunden verfertigen soll. Anfangs von dem Autore in Lateinischer Sprache geschrieben; Anjetzo aber dennen, so das Latein nicht verstehen/ in unsere Teutsche Mutter Sprach iibersetzt..

WOYT, Johann Jacob Leipzig, MDCCXXVII D.

Johann Jacob Woyts, Oeffentlichen Lehrers der Artzney Kunst in Königsberg, Abhandlung aller innerlichen Kranckheiten, in welcher jedwede Kranckheit deutlich beschrieben und zur Cur die bewährtesten Artzney Mittel aus denen Schrifften derer berühmtesten Practicorum an die Hand gegeben werden

WOYT, Johann Jacob Leipzig, 1753. MDCCLIII D.

Johann Jacob Woyts Weyl. öffentlichen Lehrers der Aitzney Kunst in Königsberg, Abhandlung aller innerlichen und äusserlichen Kranckheiten in zwey Theilen, in welchen jedwede Kranckheit deutlich beschrieben, und zur Cur die bewährtesten Artzney Mittel aus de-nen Schriften derer berühmtesten Aertzte an die Hand gegeben werden, bey dieser dritten Auflage mit Fleiss übersehen und verbessert
1168 str.

KRAVIE mjesto izdavanja nečitko, MDCCXXVIII /
Medico-Chymica Medicamenta... /

GANSER, Joannes Franciscus Paulus

Radkerrspugi, MDCCXXXI

/ De vita in communi.../

WEISSBACH, Christian Strassbourg, MDCCXXXII

Warhaffte und gründliche Cur aller dem Menschlichen Leibe zustossenden Kranckheiten nach der Vernünfftigen und unverrückten Methode der Natur, samt einem Physico-moralischen Vorbericht von dem Menschlichen Leibe und der darinn würckenden Seele, entworfen, und mit vielen Medicamentis specificis verschen.

ZIMMERMANN, Johann Georg

Zürich, MDCCCLXXVII

D. Joh. Georg Zimmermann, Königl. Grossbritannischer Leibmedicus in Hannover, von der Erfahrung in der Arzneykunst. Neue Auflage.
800 str.

FAGINO, Ernesto Efroginae, MDCCXXXIV

“Dispensatorium regium et elecotorale Borusso-Brandenburgicum, juxta quod in provinciis regiis et electoralibus, medicamenta officuiis familiaria preparanda et dispensanda...Nuc vero...annotationibus...locupletatum”

KRÄEUTERMANN Valentinus

Leipzig, MDCCXXXVII

Der sichere Augen und Zahn Artzt, oder accurate Beschreibung aller und ieden Augen und Zahn Gebrechen, nebst deutlichen Unterrichte, wie solchen bey Zeiten vorzukommen, oder auch glücklich zu curiren sind. Nebst nöthigem Register ans Licht gestellet von Valentinus Kräutermann.

Opis očnih i zubnih bolesti za uspješno djelovanje oku-lista i zubara.

WOYT, Johann Jacob Leipzig, MDCCXXXVII

Johann Jacob Woyts, der Artzney Kunst doctoris, und auf der Königl. Preussischen Universität Königsberg Profess. Publ. Gazophylacium medico - physicum oder Schatz Kammer Medicinisch und Natürlicher Dinge ...

1112 str.

HOFFMANN, Fridericus Venetiis, MDCCXXXVIII
Friderici Hoffinanni consiliarii medici et professoris
Regii, Societatis Regiae Britannicae Sodalis Opuscula
phisico- medica antehac seorsim edita iam revisa,
aucta, emendata et delectu habito recusa.

PURMANN, Mattheus Gottfried

Franckfurth und Leipzig, MDCCXXXVIII
Matthäi Gottfried Purmanns Chirurgi und Stadt Artzts
in Bresslau Rechter und wahrhafftiger Feldscherer
oder Die rechte und wahrhafftige Feldschers Kunst...
Nebst Beyfügung des Pest Barbierers...
636 str.

STORCHEN, Johann

Leipzig-Eisenach, MDCCXXXIX
D. Johann Storchens alias Pelargi Fürstl. Sachs.
Eisena-chl. und Schwartzburg Rudelstädtischen Rats
und Leib Medici auch Eisenachl. Stadt und Garnison-
Physici Quinque partitum practicum oder Eine in
fünff Classen eingetheilte Praxis causalis medica ...

STAHL Georg Ernst Leipzig-Eisenbach, MDCCXL
“...Theoretische und practische Abhandlung von dem
Verhalten. Aus dem Lateinische ins Teutsche vertiert
und mit vielen Noten und Anmerckungen erläutert...”

BÄUMLER, Gottfried Samuel

Strassburg, MDCCXLIII
Gottfried Samuel Bäumlers, ehemaligen Chur Pfälzti-
schen Ober Amts Physici in Germersheim, Mitleidiger
Artzt, welcher überhaupt alle arme Krancke, insonderheit
aber die abgelegene Land Leute gründlich und aufrichtig
lehret, wie sie mit gemeinen Hauss Mitteln und anderen
nicht allzukostbaren Artzneyen sich selbsten curiren
können. 3. Aufl., hin und wieder vermehret und mit einer
neuen Vorrede versehen von D. Georg Heirrich Behr, der
Kayerl. Acad. der Natur Wissenschaft. Mitglied...
Privez: **Baumler. Kurtze Beschreibung. Strassburg, 1743.**

SWIETENA van Gerharda Venetitis, MDCCXLVI
“Gerardi van-Swieten med. doct. Commentaria in
Hermanni Boerhaave aphorismos de cognoscendis et
curandis morbis.”

PHYSICA Cassoviae, 1742. MDCCXLII Physica exotica, seu Arcana naturae, et artis. Continens selecta, curiosa, jucunda, et omni fere hominum statui utilissima...

VAN-SWIETEN, Gerardus Venetiis, MDCCXLVI Gerardi Van-Swieten Med. doct. Commentaria in Hermanni Boerhaave Aphorismos De cognoscendis et curandis morbis.

T.1. - 324 str. T.2. - 644 str.

KEIL, Cristophor Heinrich Augspurg, MDCCXLVIII Compendiöses doch vollkommenes Anatomisches Handbüchlein, darinnen alle und jede Theile des menschlichen Leibes in natürlicher Ordnung denen Anfängern der Chirurgie vorgelegt, und so deutlich beschrieben werden, dass sie auch so gar ohne Figuren und Kupfer zu erkennen und zu finden.

Mit grossem Fleiss colligiret und zusammen getragen, von Christophoro Heinricho Keil, Phil. und Med. Doct. wie auch Phys. Ordiiiario der Stadt und Sechs Aemter Wunsiedel.

Priv. 1.v.Keil, Anat.Handb.

KEIL, Christophor Heinrich Leipzig, MDCCCLI Compendiöses doch vollkommenes Chirurgisches Handbüchlein, darinnen enthalten wie alle lehrbegierige Chirurgi sich in allen und jeden Verwundungen, Schäden und Operationen des menschlichen Leibes verhalten, und denenselben mit dienlichen Mitteln, geschickten Handgriffen, bequemen Instrumenten, und guten Bandagen heilsamlich begegnen sollen. Alles aufs kürzeste und deuthchste, auch auf die neueste und beste Art vor Augen gestellet von Christophoro Heinricho Keil, Phil. und Med. Doct. wie auch Phys Ordinario der Stadt und Sechs Aemter Wunsiedel... 1360 str.

Priv.2.v.Keil, Anat.Handb.

KEIL, Christophor Heinrich

Compendiöses doch vollkommenes Medicinisch: Chymisches Handbüchlein nach der Ordnung des Alphabets verfasst worinnen alle drey Reiche Vegetabile, Minerale et Animale und folgich die ganze Materia Medica mit

enthalten, nebst denen daraus verfertigten üblichsten und nöthigsten Productis samt deren Nutzen und Gebrauch. Allen Anfängern der Medicin zum besten entworfen, von Christophoro Hemrico Keil Phil. und Med. Doct wie auch Phys. Ordinario der Stadt und Sechs Aemter Wunsiedel..

KEIL, Christophor Heinrich Augspurg, MDCCXLVIII
Compendiöses doch vollkommenes Medicinisch: Chymisches Handbüchlein, Nach Ordnung des Alphabets verfasst, worinnen alle drey Reiche Vegetabile, Minerale et Animale und folglich die gantze Materia medica mit enthalten, nebst denen daraus verfertigten üblichsten und nöthigsten Productis samt deren Nutzen und Gebrauch. Allen Anfängern der Medicin zum besten entworfen, von Christophoro Heinrico Keil Phil. und Med. Doct. wie auch Phys. Ordinario der Stadt und Sechs Aemter Wunsiedel.
Priv.1.v.Keil, Chym.Handb

KEIL, Christophor Heinrich

Compendiöses doch vollkommenes Chirurgisches Handbüchlein. Alles aufs kürztzeste und deutlichste, auch auf die neueste und beste Art vor Augen gestellet von Christoph. Heinr. Keil, Phil. et Med. Doct. wie auch Phys. Ordin. der Stadt und Sechs Aemter Wunsiedel...

BEHR, Georg Heinrich Strassburg, MDCCLI Georg Heinrich Behrs, der Artzney Kunst Dr. u. Pract. zu Strassburg,... bey der vierten Auflage Seines Venus Spiegek...

OCHMEN Jahann August

Franckfurt-Leipzig,
MDCCCL D. Johann August Oehmens Med. und Chir. Pract p. t. in Neustadt bey Dressden Expediter Feld Chirurgus geschickter Kriegs Hospital Medicus und erfahrner Feld Apothecker. Abgetheilet in drey Theile. Wie auch mit einem nöthigen Register versehen. Neue, viele vermehrte und verbesserte Auflage.

OEHMEN Jahsnna Augustus

Dresden-Leipzig, MDCCCL
Der expedite Feld Chirurgus welcher lehret wie man bey feindlichen Occasionen die mancherley Arten der Bles-

suren hurtig verbinden, und nachgehends heilen, auch die gewöhnlichsten Kranckheiten gewissenhaft curiren kan in zwey Heilen vermehret herausgegeben...
384 str.

HEBENSTREIT, Johann Ernest Leipzig, MDCCLI D. Ioannis Ernesti Hebenstreit, In Academia Lipsiensi Therapiae p. p. Facultatis medicae Decani. Exegesis onomaton ton peri pathon. Exegesis nominum Graecorum, quae morbos definiunt. Erklärung Griechischer Wörter, von Krankheiten des menschlichen Körpers.

HEISTER, Laurentius Leipzig, MDCCLI D. Laurentii Heisters, der Medicin, Chirurgie und Kräuter Wissenschaft Professoris zu Helmstädt, Practisches Medicinisches Handbuch oder: Kurtzer, doch hinlänglicher Unterricht, wie man die innerlichen Kranckheiten am besten curiren soll. Nebst einer Abhandlung von der Vortreflichkeit der mechanischen Artzney-Lehre. Neue verbesserte Auflage.

REISSA, Johanna Caspara Augspurg, 1751. MDCCLI "Grundliche untersuchung des Aderlassens und Schre-pfens...nach der alten Anatomie...und nach jetzinger grundlichen Wissenschaft der Circulation des Geblutes und... worinnen eigentlich der rechte Gebrauch und Missbrauch dieser zweyen chirurgischen Operationen... aus überzeugter viel Jährigen Erfahrung, gewissenhaft, " Temeljna obrada puštanja krvi i krvarenja izazvanog staklenim zvonom, po staroj anatomiji, po sadašnjoj temeljnoj znanosti o krvotoku, s navodom o pravilnoj štetnoj uporabi od jednog i drugog.

WOYT, Johann Jacub Leipzig, MDCCLI / Gazophylacium medicophysicum oder Schatz Kammer medicinisch und natürlicher Dinge. .../
2330 str.

MURSINNA, Christian Ludwig Berlin MDCCLXXX Beobachtungen über die Ruhr nebst einem Anhang von den Faulfiebern von Christian Ludwig Mursinna, Regimentsfeldscheer des hochlöblichen Regiments von Petersdorff.

WINSLOW Jacobus Benignus

Francofurti et Lipsiae, MDCCLIII

Expositio anatomica structurae corporis humani Jac. Benigni Window in Univers. Paris. Anat. et Chir. prof. sen. atque Med. Doctoris... E Gallico Latine versa, cum Figuris Aeneis earumque explicatione.

T.1. 378 str.

T.2. 434 str.

KRAMER, Johan Georg Heinrich

Wien und Nürberg, MDCCLV

Johann Georg Heinrich Kramer Philosophiae et Medicinae Doctoris und Kayserlichen Proto-Medici am Rhein Medicina Castrensis... Allen Land Haus Värtern zur Hülff und Trost.

P.1.-1755. 189 str.

P.2.-1756. 180 str.

OEHMEN, Johann August

Dressden, MDCCLV

Medicinische Fama, worinne von der Schwindsucht, Scorbut, befleckten Venus, und andern langwierigen Krankheiten, auch derer Cur, gehandelt wird, mit beygefüger Kunst lange zu leben, in vier Theile nunmehr vollständig abgefasset von D. Joh. Augusto Oehmen.

KEIL, Cristophor Heinrich

Augsburg, MDCCLVI

Compendiöses doch vollkommenes Anatomisches Handbüchlein, darinnen alle und jede Theile des menschlichen Leibes in natürlicher Ordnung denen Anfängern der Chirurgie vorgelegt, und so deutlich beschrieben werden, dass sie auch sogar ohne Figuren und Kupfer zu erkennen und zu finden. Mit grossem Fleiss colligiret und zusammen getragen, von Christophoro Heinricho Keil, Phil. und Med. Doct. wie auch Phys. Ordinario der Stadt und Sechs Aemter Wunsiedel

Privez 1. Keil. Chirurg. Handbuchlein. Augsburg, 1756.; Privez 2. Keil. Medic -Chym. Handbuchlein. Auespurg 1756.

Keil, CH

“Compendioses doch vollkommenes Anatomisches Handbuchlein, darinnem alle und jede Theile das menschlich Leibes beschrieben werden...”

Sažetak, mali priručnik anatomije, knjižica, s opisom svih dijelova ljudskog tijela.

OEHMEN Jahann August

Franckfurt-Leipzig, MDCCLIX

D. Johann August Oehmnes Med. und Chir. Pract. p. t. in Neustadt bey Dressden Expediter Feld Chirurgus geschickter Kriegs Hospital Medicus und erfahrner Feld Apothecker. Abgetheilet in drey Theile. Wie auch mit einem nöthigen Register versehen. Neue, ...

STAHLA Josepha Augspurg, MDCCLX Tractatus de febris, oder Der in Heilung sowohl kalter, als hitziger Fluss Friesel und Fleck Fiebern, geschwind und sichere Medicus kurz und deutlich in Fragen und Antworten herausgegeben und verfertigt durch Joseph. Stahl, Med. Doct und Stadt Physicus in Zell
Opis o vrstama groznice, liječenju kod hladnog i vrućeg znoja i flekova...

STÖRCK, Anton Vindobonae, MDCCLX Antonii Störck, medici Vienensis et in nosocomio civico Pazmariano phys.ord., Libellus, quo demonstratur: cicu-tam non solum usu interno tutiss. exhiberi, sed et esse simul remed. valde utile in multis morbis, qui hucusque curatu impossibiles dicebantur.

LEBERECHT LÖSEKEN, Johann Ludwig

Dresden, MDCCLXI

Joh. Ludw. Leberecht Lösekens, der Artzneygelahrheit Doctors, Therapia specialis, Interna, oder Gründliche Anweisung zur Erkenntniss und Cur der innerlichen Krankheiten des menschlichen Körpers...

STALLMEISTER Leipzig, MDCCLXV Der Englische Stall Meister und bewährte Ross Artzt welcher von den Eigenschaften, Ursachen und Curen aller und jeder Kranckheiten, die bey Pferden vorkommen, Unterricht giebet,... mit vielen andern Curiositäten, aus langer Uebung und Erfahrung, nicht ohne sonderbare Mühe und sorgfalt gesammelt von Dem Ritter J. H und Matthew Hodson ingleichen Hr. Holled, Willis, Rob-son, Holden, Thomas Emson, Roper, Medcalf und Nath. Schaw aus dem EngHschen übersetzt.

WOYT, Johann Jacob Leipzig, MDCCLXVII D.
Johann Jacob Woyts, ehemaliger öffentl. Lehrers der
Aizneyk. in Königsberg, Gazophylacium medico-
physicum, oder Schatz Kammer medicinisch und
natürlicher Dinge, in welcher alle medicinische Kunst
Wörter, inn und äusserliche Kranckheiten ... auf das
deutliche erkläret, vorgestellt, und mit einem nöthigen
Register versehen sind. Mit Fleiss übersehen, verbessert
und vermehret ... 2619 str.

MACQUER, Leipzig, MDCCLXVIII
Des Herrn Macquer, vorsitzenden Doctors von der
medicinischen Facultät zu Paris, und der königlichen
Akademie der Wissenschaften, Anfangsgründe der
Theoretischen Chymie, Erster Theil mit Kupfern, aus
dem Französischen ins Deutsche übersetzt. 2. Aufl.
884 str.

STÖRCK, Anton Frankfurt, MDCCLXIX
Priv.1.v. Störck,
Anton Störcks Ihro Römisch Kaiserl. Apostol. Majestät
Hofraths und Leibarztes, zwo Abhandlungen, vom
Nut-zen und Gebrauche des Brennkrauts, oder der
aufrechten brennenden Waldrebe, und des weisen
Diptams, oder Escherwurz. Aus dem Lateinischen
übersetzt. Nebst einer Kupfertafel.

STÖRCK, Anton Augsburg, MDCCLXIII
Priv.2.v. Störck,
Anton Störck Ihrer Kayserl. Königl. Apostolischen
Majestät Hofrath, Leibmedicus und des bürgerlichen
pazmarianischen Krankenhauses Physicus Abhandlung
worinen erwiesen wird dass der Stechapfel, das Tollkraut
und das Eisenhüthlein ... Mit beygefügt Kupferblättern
der Pflanzen. Aus dem Lateinischen übersetzt und mit
einer Vorrede begleitet von Georg Neuhofer Med. Doct.
und des Lobi. Colleg. Medic. zu Augsburg Assessor

TISSOT Samuel-Simon Andre David
Lipsiae et Cellis, MDCCLXIX S.
A. Tissot, Medicinae doctoris et professoris Lausan-
nensis, Soc. reg. sc. Londinens. et Physico-medicae Basi-
leensis, nec non Oeconomicae-Bernensis socii Opuscula

medica ... Disseitatio de febris biliosis sive Historia epidemiae biliosae Lausannensis anni MDCCLV, accedit Tentamen De morbis et manustupratione. Collegit et edidit Ernestus Godofr. Baidinger, phil. et med. doctor ...

STÖRCK, Anton Frankfurt 1771. MDCCLXXI Anton Störks Ihro Röm. Kaiserl. Apostol Majestät Hofraths und Leibarztes Abhandlung von dem heilsamen Gebrauch der schwärzlichen Küchenschelle (*Pulsatilla nigricans*). Aus dem Lateinischen übersetzt. Nebst einer Kupfertafel.

GRUNER, Christian Gottfried Breslau, MDCCLXXII Gedanken von der Arzneiwissenschaft und den Aertzten. Von D. Christian Gottfried Gruner.

NORR, Erhardt Nürnberg, MDCCLXXII Chirurgischer Wegweiser /allen Angehenden/ so zur Wund Artzney Kunst zu gelangen Begierde haben/ gezeigt; und in Neun Theilen Gesprächs weis verfasst; Samt einem Reis und Feld Kasten für die Chirurgen, so im Feld dienen vorhabens; und dann einem Vocabulario aller einfachen / unvernünftigen Gewächsen und Artzneyen /Namen/ Natur und Complexionen; durch Erhardt Norren ...

HOME, Franz Frankfurt und Leipzig, MDXXLXXIII Grundsätze der Arzneywissenschaft von Herrn Franz Home, Königl. Leib Artzt und Mitglied des Medicini-schen Collegii zu Edinburg.

HANDBUCH Frankfurt und Leipzig, MDCCLXXIV Medicinisches und Chirurgisches Handbuch für angehende Wundärzte und andere Liebhaber der Artznerwissenschaft. Aus dem Englischen... 2. verbesserte Aufl.

KATZENBERGER, J. Münster, MDCCLXXVIII J. Katzenberger Hebammen Catechismus, hauptsächlich zum Gebrauch für Wundärzte und Hebammen auf dem Lande.

TISSOT Samuel-Simon Andre David

Frankfurt-Leipzig, MDCCLV Tissot S. A. D der Arzneigelehrtheit Doktor Versuch von denen Krankheiten, welche aus der Selbstbefleckung

entstehen. Aus dem Lateinischen überetzt. ...
O bolestima nastalim zbog samozadovoljavanja,

PURCELL, Johann Nördlingen, MDCCLXXV D.
Johann Purcell von der Kolik. Nach der zweyten
englischen Ausgabe mit Anmerkungen deutsch heraus-
gegeben von D. Joh. Aug. Phil. Gesner, Hochfürstl.
Oetting. Wallerstein. Hofrath, Physik. der R. Stadt
Rotenburg...

MORAND, Franz Salvator Leipzig, MDCCLXXVI
Franz Salvator Morand Secretairs des heil. Michaeli-
sordens... vermischte chirurgische Schriften. Aus dem
Französischen. Nebst einer Vorrede von Herrn D.
Ernst Platner Professor in Leipzig.

STÖRCK, Anton WIEN, 1776 MDCCLXXVI Anton
Freyherrn von Störck, Ihrer Röm. Kaiserl. Königl. Ap.
Majestäten Hofrathes, ersten Leibarztes... medici-
nisch praktischer Unterricht für Feld und
Landwundärzte der österreichischen Staaten.

QUARIN, Joseph

Copenhagen-Leipzig, MDCCLXXVI
Herrn Joseph Quarins, Kais. Königl. Apostol. Hof
Deput. des Unteröster. Sanitätsrahtes und Physicus im
Hospital der barmherz. Brüder, Heilmethode der
Entzündungen. Aus dem Lateinischen ins Deutsche
übersetzt von Justus Zadig de Meza.

REINLEIN, Jakob Wien, MDCCLXXVI Jakob
Reinlein K.K öffentlichen Lehrers der Arzneywis-
senschaft auf der Universität in Wien Vorlesbuch über
die Anfangsgründe der Arzneywissenschaft für die
Wundärzte.

BRISBANE, Johann Altenburg, MDCCLXXVII
Auserlesene Fälle der ausübenden Arzneykunst, von
Johann Brisbane, der Arzneykunst Doctor... Aus dem
Enghschen übersetzt und mit Beobachtungen eines
deutschen Arztes vermehrt.

DAVACH, de la Riviere Augsburg, MDCCLXXVII
Herrn Davach de la Riviere, der Arzeneykunst Doc-tors
und Leibarztes des durchlauchtigsten Prinzen von
Conde, wohlgegründeter Urinspiegel, worinnen nach
Erfahrung der berühmtesten sowohl alten als neuern
Aerzten die verschiedenen Temperamente, vordringende
Feuchtigkeiten des Geblüts, und Ursprung der Kran-
kheiten zu ersehen. Aus dem Französischen übersetzt
von Johann Gottfried Essich, Doctor der Aizneykunst.

QUARIN, Joseph

Copenhagen-Leipzig, MDCCLXXVII
Priv. v. Quarin Heilethode
Herrn Joseph Quarins Kais. Königl. Apostol. Hof Deput.
des Unterösterr Sanitätsrathes, und Physicus im Hospital
der Barmherz. Brüder Heilmethode der Fieber. Aus dem
Lateinischen ins Deutsche übersetzt und mit Anmerkun-
gen vermehrt von Justus Zadig de Meza.

HIPPOCRATES Helmstädt, MDCCLXXVIII
Hippocratis Aphorismen in das Deutsche übersetzt
nebst einigen Anmerkungen und Verzeichniss nach den
Materien.

HÄMORRHOIDEN Grätz, MDCCLXXVII Die
Hämorrhoiden. Den Freunden dauerhafter Gesun-
dheit gewidmet...

LEBER, Ferdinand Wien, MDCCLXXVIII
Ferdinand Leber's, Ihro röm. kaiserl. königl. apost.
Majestät Rathes, der Wundarzneykunst Doktors, der
Zergliederungskunst... Vorlesungen über die
Zergliede-rungskunst. 2. verbes. und vermeh. Auflage.

TRALLES, Balthasar Ludwig

Breslau, MDCCLXXVIII
D. Balthasar Ludewig Tralles, Herzogl. Sachsen Go-
thaischen Hofraths, und Leib Arztes ... deutliche und
überzeugende Vorstellung, dass der für das Daseyn
und die Immaterialität der menschlichen Seele aus der
Medicin von der Veränderlichkeit aller festen Theile
des Körpers ohne Ausnahme hergenommene Beweis
hochstrichtig und gültig sey.

THEDEN, Johann Cristian Anton David

Berlin, MDCCLXXVIII

Neue Bemerkungen und Erfahrungen zur Bereicherung der Wundarzneykunst und Arzneygelahrheit, von Jo-hann Christian Anton Theden, Königl. Preussl. dritten Generalchirurgus Regimentsfeld=scheer des Hochlöbl. Artilleriecorps, und Mitglied der Römischkayserliche. Priv.v.Theden, Johann Christian Anton Thedens Königl. Preuss. dritten Generalchirurgus, Regimentsfeldscheers des hochlöbli-chen Artilleriecorps, und Mitglieds der Römischkaiserl. Akademie der Naturforscher Unterricht für die Unter-wundärzte bey Armeen, besonders bey dem königlich preussischen ...

GAUB, Hieronymus David Zürich, MDCCLXXXI

Hieronymus David Gaubs. Anfangsgründe der Krankheitenlehre des Menschen. Aus der letzten Ausgabe des Verfassers in freyer Übersetzung... eingerichtet von Daniel Andreas Diebold Med. D. in Strassburg.

TISSOT Samuel-Simon Andre David

Winterthur und Leipzig, MDCCVXXXI

S. A. Tissot der Arzneiwissenschaft Doctor... Abhandlung von den Nerven und ihren Krankheiten. Aus dem Französischen übersetzt von F. A. Weber aus Heilbronn, der Arzneiwissenschaft Doctor ...

Opis živaca i živčanih bolesti

HAIDENREICH, Ludovicus Pestini, MDCCLXXXV J.

Ludov. Haidenreich artium liberalium et philosophiae nec non saluberrimae medicinae doctoris J. J. districtum Jazygum et Cumanorum phisici Instructio medico-chyurgica in usum gremialium ruralium chyrgorum conscripta cui accedunt recusae Altissimae normales dispositiones de revocandis sufflocatis, submersis, suspensis etc.

BALTHASAR, Anton Wien, MDCCLXXXVI Herr

Anton Balthasar's Wundarztes zu Leyden, chi-rurgische Krankheitslehre, in welcher die Natur, die Ursachen, und die Wirkungen der Krankheiten gründlich vorgetragen werden. Aus dem Holländischen übersetzt.

QUARIN, Joseph

Copenhagen-Leipzig, MDCCLXXXVII
Joseph Quarin's k.k. Hofrath und Leibarzt,
Oberdirektor des allgemeinen Krankenhauses zu
Wien. Praktische Bemerkungen über verschiedene
Krankheiten. Aus dem Lateinischen.

STOLL, Maximilianus

Vindobonae,
MDCCLXXVIII Maximiliani Stoll, Medicinae
clinicae p.p. o. in Univer-sitate Vindobonensi,
Praelectiones in diversos morbos chronicos. Post ejus
obitum edidit et praefatus est Jo-sephus Eyerel.

STOLL, Maximilian Breslau, MDCCLXXXIII
Maximilian Stoll, Dokt. der Arzn. und Profess. der
mediz. Praxis, Heilungsmethode in dem praktischen
Krankenhause zu Wien ... Übersezt... von Gottlieb Le-
berecht Fabri, der Arzn. Dokt. ...

FELG MEDICAMENTEN KATALOG

Wien,
MDCCXCV Feld Medicamenten Katalog mit
beygesetzter neuen Taxe vom Jahre 1795...
privitak Militärpharm

TASCCENBUCH Leipzig, MDCCXCVIII
Taschenbuch für angehende praktische Ärzte. 2. durch
vermehrte Auflage.
534 str.

BURGHART, Gottfried Heinrich Breslau, XVIII. st.
Zum allgemeinen Gebrauch wohleingerichtete Destillier
Kunst, welche... zum besondern Nutzen und Gebrauch
aufgesetzt von D. Gottfried Heinrich Burghart, Prof.
des Königl. Gymnasii zu Brieg... 2. Aufl.

KRANKEN-BÜCHLEIN XVIII st.
Kranken büchlein...

ERLÄUTERUNG Wien, MDCCCIII
Physisch-therapeutische Erläuterung der Arzneymittel,
die in der neuen verbesserten österreichischen Provin-

cialphannakopöe enthalten sind. Von drey ausübenden Ärzten. Neue verbesserte und vermehrte Ausgabe...

G., H. G. Düsseldorf, MDCCCXXXV Handbuch der Haupt Anzeigen für die richtige Wahl der Homöopathischen Heilmittel. Oder: sämmtliche zur Zeit geprüfte homöopathische Arzneien in ihren Haupt und Eigenwirkungen, nach den bisherigen Erfahrungen am Krankenbette bearbeitet und mit einem systematisch alphabetischen Repertorium des Inhaltes versehen von G. H. G. Jahr. 2. durchaus umgearbeitete, verbesserte und ansehnlich vermehrte Ausgabe.

BROSCHA, Franz Vincenz Viena, MDCCCXLV Populäre Heilkunde, oder Der Mensch nach seiner leiblichen und geistigen Natur, im gesunden wie im kranken Zustande... Von Franz Vincenz Broscha, Doktor der Heilkunde, praktischem Arzte...

KNEIPP, Sebastian Kempten, MDCCCLXXX Meine Wasser-Kur, durch mehr als 30 Jahre erprobt und geschrieben zur Heilung der Krankheiten und Erhaltung der Gesundheit von Sebastian Kneipp, Pfarrer in Wörishofen (Bayern). 16. Aufl.

KNEIPP, Sebastian Kempten, MDCCCXCVII So sollt ihr leben ! Winke und Rahtschläge für Gesunde und Kranke zu einer einfachen, vernünftigen Lebensweise und einer naturgemäßen Heilmethode von Msgr. Sebastian Kneipp, päpstl. Geheimkämmerer, Pfarrer in Wörishofen... 24 Aufl.

KNEIPP, Sebastian Kempten, MDCCCXCVII Mein Testament für Gesunde und Kranke. Von Msgr. Sebastian Kneipp, päpstl. Geheimkämmerer, Pfarrer in Wörishofen... 13. Aufl. sa slikama

RAUDNITZL, L. Graz, XIX st. Toiletten-Gegenstände und Cosmetica zur Pflege des Haares, Des Halses, der Zähne, des Mundes und der Haut. Hygiene in Affectionen des Magens, der Athmungs-werkzeuge, der Muskel und Nerven, sammt Anhang:

O SADRŽAJU KNJIŽNICE

Listajući knjige može se zamijetiti briga liječnika onog vremena kako pomoći siromašnim bolesnicima opisujući metode samoliječenja, jednostavne kućne pripreme kao i jeftine pripravke koji nisu cijenjeni od imućnijih bolesnika (Baumler G. S., Behr G. H.). Dio knjiga nisu izvorna djela navedenih autora, već su njihovi prijevodi drugih autora, pa tako doznajemo da se prevodilo s engleskog, francuskog, latinskog, nizozemskog. Kako je anatomija osnova za uspješnu kiruršku ranarničku i liječničku praksu, jasna je orijentacija za prikupljanje i čuvanje anatomskih djela, od kojih su neka izuzetno bogato ilustrirana.

Okruženje u kojem su ranarnici, liječnici i apotekari djelovali nametnula je i potrebu poznavanja problema bolesti životinja te liječenja očnih bolesti i zubarstva. Stoga ne iznenađuje da među knjigama nailazimo na djela tih sadržaja.

Ukupan broj knjiga – priručnika i publikacija – prema naslovima i sadržajima, o medicinsko-kirurškim, medicinsko-kemijskim temama, liječenju kroničnih i unutarnjih bolesti, problemu hemoroida, kuge i slično, otkrivaju da su bile pisane za potrebe liječnika, fizika, kirurga, ranarnika i ljekarnika.

Radi stjecanja najboljih znanja osiguravaju se knjige najboljih autora toga vremena kao npr. vrhovnog liječnika Habsburške Monarhije, reformatora medicinskog školstva i organizacije zdravstva Gerharda van Swietenena (Venetiis, 1746.), rasprava o groznicama Josepha Stahla Augspurg (1760), djelima poznatog pariškog liječnika Samuel-Simon Andre Tissota (Lipsiae 1769.) i drugih.¹²

Od medicinskih klasika nalazimo djelo Hippocrates "Aphorismen in das Deutsche übersetzt nebst einigen Anmerkungen und Verzeichniss nach den Materien" (Helmstadt, 1778). Ta je knjiga tiskana 135 godina kasnije od primjerka iz zagrebačke knjižnice.

Među medicinskim knjigama iz toga vremena nalazi se i knjiga koja po današnjim mjerilima struke nije iz područja medicine, ali kako su je od samog početka popisa knjižnice, te u dosadašnjim obradama iste, svrstavali u ovo područje navodim je uz ovu moju osobnu napomenu.

¹² Belicza, 1994., 397

Naslovna stranica "Slavna ljekaruša ..." (foto: B. Tomašić)

U knjižnici među medicinskim knjigama našla se i knjiga:

EGGERER Andream

Graecii, MDCLXXII

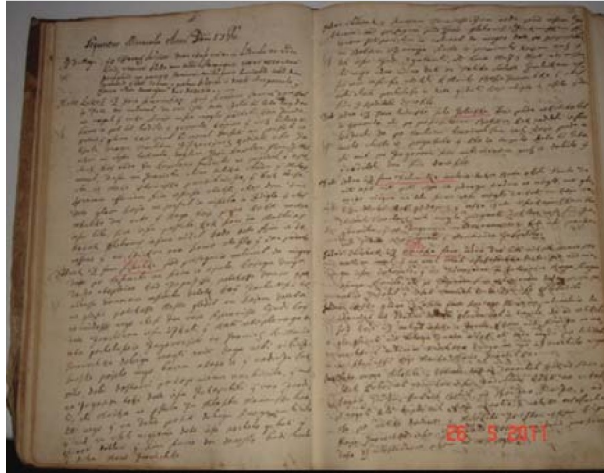
"Pharmacopaca coelestis seu Maria Remetensis in Sclavoniae regno sub cura FF. Ordinis sancti Pauli eremitae fama et miraculis clara omnibus infirmis, sundis, caecis, claudis, pauperibus praecipue, medicinam quaerentibus, gratuito impertiens.."

"Slavna ljekaruša ili Marija Remetska u kraljevini Slavoniji pod brigom F.F, reda svetog Pavla (Pavlini??) pustinjaka, po pričanju i čudima slavna gluhima, slije-pima, hromima, siromašnima osobito, koji su tražili lijek, besplatno je dodijeljen"

U Ivaniću se od 13. st. štovala Blažena Djevica Marija pod naslovom "Majka milosrđa" te je Ivanić bilo najposjećenije prošteništa sjeverne Hrvatske prije Remeta i Trsata. Slijedom toga u riznici samostana nalazi se rukom pisana knjiga "Čudesna Blažene Djevice Marije u Kloštar Ivaniću" od 1757. do 1781. godine, među kojima su i čudesna ozdravljenja. Knjigu je započeo pisati župnik Franjo Vlahović ovim riječima:

"Zbog maloche ,niskoche i temnosti koje u ove cirkve, jese zadržavala, početa je višeše zidati i povekšavati, kamo i takajše i pobožno ljudstvo počelo se je vsaki svetek vekšinum dohajati, kojemu duhovni navuk i milošče od prodekatorov Marijanske negda vu staro vreme vučinjene jesuse nazveščavale, kamo se ljudstvo vu svojeh nevoljah počelo se je utekati i velike ne samo milošče nego i čuda počela su se od starinskoga kipa(slik) činiti..."¹³

¹³ Cvekan, 1979., 101

Slika sadržaja knjige, foto: B. T.

Knjižni fond nastavio se popunjavati nakon 1811. kada su u ljekarni prestali raditi braća franjevci, a istodobno franjevačka ljekarna seli iz samostana u posebnu kuću kako bi bila pristupačnija bolesnicima. U istoj zgradi nalazi se oficina s laboratorijem i dio koji je služio za stanovanje ljekarnicima koji su kao providnici vodili ljekarnu. Prostorije koje su postojale u sastavu ljekarne dok je bila u samostanu: akvarij, her-barij, knjižnica i dr. ostale su i dalje u samostanu.

Promjene u vlasništvu vide su i u knjižnom fondu samostana. U poglavlju farmaceutskih knjiga vidljivo je da su i dalje nabavljane farmakopeae i priručnici sa cijenama lijekova prema kojima su ljekarnici morali raditi. Pregledom knjižnog fonda prema kraju 19. st. primjećuje se manja zastupljenost djela medicinskog sadržaja namijenjena kirurzima i drugim liječnicima, što je nastavljeno sve do 1931. do kada je ljekarna bila u vlasništvu franjevaca Provincije sv. Ćirila i Metoda.

Kako sam želio prvenstveno prikazati ljekarničku djelatnost u današnjoj provinciji kroz povijesni tijek dok su se dijelovi nalazili u nekoliko provincija, nisam u samostanima pregledavao knjige 20. stoljeća. Mali izuzetak je samostan u Kloštar Ivaniću s obzirom na to da je ta ljekarna aktivno djelovala i u ovom stoljeću.

Među drugim knjigama tu su sačuvana i sljedeća djela: “Kako da očuvamo oči od očnog žara (trahoma). Zagreb, 1901.”, “Dječja njega. Upute mladoj majci. Zagreb, 1903.”, “Zdravlje. Savjeti hrvatskomu puku. Zagreb, 1915.”, “Zarazne bolesti. Zagreb, 1916.”, “Borba protiv alkoholizmu. Split, 1904.”, “Liječnikovi zapisi. Zagreb, 1906.”, “Majka i dojenče. “Varaždinske toplice, starodavno sumporno i radioaktivno vrelo. Zagreb s.a.” i “Uredbe o apotekarskoj komori. Samobor, 1931.” i dr.

Dugogodišnje djelovanje franjevaca u Kloštar Ivaniću sigurno je ostavilo velik trag u razvijanju ljekarničke i zdravstvene djelatnosti i stručne medicinske skrbi kako u Kloštar Ivaniću, tako i na području Moslavine.

LITERATURA

- Barle, J., 1906., Ranarnici i ljekarnici iz franjevačkog reda, Zagreb
- Beliza, B., 1994., Ljekarna Kloštar Ivanić, 900-godina Ivanića. Zbornik, Kloštar Ivanić/Ivanić Grad/Križ
- Cvekan, S. P., 1979., Franjevci u Ivaniću, Ivanić
- Hoško, F. E., 2000., Franjevci u kontinentalnoj Hrvatskoj, Zagreb
- Hoško, F. E., 2002., Franjevačke visoke škole u kontinentalnoj Hrvatskoj, Zagreb
- Pažin, D., 2000., Knjige 15. i 16. stoljeća, Zbornik radova Knjižnice Franjevačkog samostana Kloštar Ivanić, Kloštar Ivanić
- Šematizam Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, 1992., Zagreb

IZVORI

- Arhiva franjevačkog samostana u Virovitici Arhiva franjevačkog samostana u Kloštar Ivaniću
- Popis knjiga franjevačkog samostana u Kloštar Ivaniću, 1987., pripremio Djamić A. (strojem prepisan rukopis), Kloštar Ivanić